Scandinavian RETRO

NUMMER 2 • 2019 69 KR
NORGE 79 NOK, DANMARK 79 DKK, FINLAND 7,90 €

SUCCÉMAGASINET OM INREDNING OCH DESIGN

60-TALSGLAS FRÅN IITTALA

Jag kan köra alla bilar!

43 fina sekretärer

Filterkaffe med stil!

Nytt liv i fiskarstugan

RETROGUIDE VÄSTERGÖTLAND
loppisar • kaféer • butiker • museer

SÄTT FÄRG PÅ FIKAT

KAFFEKANNOR & FILTERHÅLLARE FRÅN MELITTA

Finska tyger

DEN ULTIMATA GLASSERVISEN
Tapio Wirkkalas 60-talssuccé

När tonårsmodet skakade Sverige

TIDSAM 4539-02
02
7 388453 906906
RETURVECKA 24

MED PRIS-GUIDE

LÄR DIG MER OM MELITTAKANNOR OCH -FILTER

Filterkaffe med stil

Med filterkaffets återkomst har intresset för Melittas pastellfärgade kannor och filterhållare vaknat igen. Här är hela den spännande historien.

AV VIVECA CARLSSON FOTO EMMA SHEVTZOFF, LAURITZ, MELITTA, MELLOW PLACE, MISTER BLACKJACK, ULRIKA LIDVALL
TACK TILL SOFI OCH JÖRGEN SANDSTRÖM, ANNIKA VON HOLLEN/MELITTA

Amalie Auguste Melitta Bentz var trött på att kaffesumpen fastnade i tänderna. Det som fanns att köpa i Dresden var metall- och porslinssilar som användes med och utan filter i papper och tyg, men antingen slank kaffepulvret igenom, eller så kunde inte vattnet rinna ordentligt, eller så behövde tygpåsen tvättas.

Melitta, det var hennes tilltalsnamn, var en handlingens kvinna. Hon gjorde hål i botten på en konservburk, klippte till en passande rund bit läskpapper, sådant som barnen använde till sina skrivböcker för att torka upp bläckpennans bläck, och lade det i burkens botten. Det fungerade! Melitta sökte patent på sin filterhållare i plåt, och familjeföretaget var 1908 ett faktum.

Åren gick, företaget blomstrade, filterhållaren gjordes på 30-talet om till en trattformad porslinsmodell, och 1954 fick Jupp Ernst uppdraget att rita en passande kaffekanna i stengods. Det var inte hans första uppdrag för firman. Jupp Ernst, som var både industridesigner och grafisk formgivare, hade engagerats av familjen Bentz redan på 30-talet för att rita den numera klassiska handskrivna logotypen och sätta den grafiska formen och den röda och gröna färgen på förpackningarna.

Jupp Ernsts kanna, modell 0, kallad Haushalts*kanne*, lanserades med matchande filterhållare, även de i stengods. Först i brunt, blått, grönt, gult och elfenbensvitt, och 1956 också i fyra pastellfärger som blev så älskade att de fanns i produktion ända till 1974. Pastellversionerna fick en matchande kaffeservis. *Minden* fick den heta efter den lilla stad i nordvästra Tyskland där Melitta nu hade sitt huvudkontor.

Den pastellfärgade Minden gick hem bland kaffedrickarna, och Melitta gav sig in i porslinsbranschen som en pigg uppstickare bland konkurrenter som helst höll sig till serviser med guldkant. Först kom kaffeserviser och sedan hela serviser som alla fick namn efter olika städer. Nordeuropeiska städer som Stockholm, Oslo och Köpenhamn fick ge namn till dem med stramare design, och sydeuropeiska som Budapest och Venedig till de lite mer rustika och romantiska. Alla tillverkades de inte långt från Bremen, på den egna fabriken i Rahling. Melitta Porzellan, som sedan 1982 heter Friesland Porzellan, hade som mest 1 200 anställda. Då arbetade man i treskift och tillverkade 180 000 filterhållare i månaden. Sedan dess har lönsamheten vacklat, ägarna bytts i omgångar och personalstyrkan krympt. Den goda nyheten är att sedan 2018 finns pastellvarianterna i sortimentet igen. Numera i porslin.

På tyska finns det ett namn på kombinationen filterhållare och kaffekanna. Av Filterhälter och Kaffekanne blir det Fil+ka, Filka. Så den som har rätt retroporslin kan fika med Filka. ●

Om guiden

Guiden visar kaffekannor och filterhållare m m i stengods tillverkade av Melitta på 50-, 60-, 70-talen. För varje föremål anges storlek, tillverknings- eller lanseringsår, färg och en prisuppskattning. Prisuppskattningen gäller delar i fint skick, utan sprickor eller missfärgningar, som säljs i Sverige i retrobutiker, på nätet eller på "gatan". När kanna och filterhållare i samma färg säljs tillsammans blir priset ungefär 40 procent högre. ❶ = 100–200 kr ❷ = 200–350 kr ❸ = 350–500 kr ❹ = 1500–2000 kr

KAFFEKANNOR I PASTELL

Kaffekannorna finns i fyra olika storlekar.

KAFFEKANNA, 1,4 liter, 1956. Höjd med lock 18,5 cm. Stengods. Pastellrosa.

KAFFEKANNA, 0,9 liter, 1956. Höjd med lock 17 cm. Stengods. Pastellrosa.

KAFFEKANNA, 0,6 liter, 1956. Höjd me lock 15,5 cm. Stengods. Pastellrosa.

KAFFEKANNA, 1,4 liter, 1956. Höjd med lock 18,5 cm. Stengods. Pastellgrön.

KAFFEKANNA, 0,9 liter, 1956. Höjd med lock 17 cm. Stengods. Pastellgrön.

KAFFEKANNA, 0,6 liter, 1956. Höjd me lock 15,5 cm. Stengods. Pastellgrön.

KAFFEKANNA, 1,4 liter, 1956. Höjd med lock 18,5 cm. Stengods. Pastellblå.

KAFFEKANNA, 0,9 liter, 1956. Höjd med lock 17 cm. Stengods. Pastellblå.

KAFFEKANNA, 0,6 liter, 1956. Höjd me lock 15,5 cm. Stengods. Pastellblå.

KAFFEKANNA, 0,35 liter, 1956. Höjd med lock 12,5 cm. Stengods. Pastellrosa.

KAFFEKANNA, 1,4 liter, 1956. Höjd med lock 18,5 cm. Stengods. Pastellgul.

KAFFEKANNA, 0,9 liter, 1956. Höjd med lock 17 cm. Stengods. Pastellgul.

KAFFEKANNA, 0,35 liter, 1956. Höjd med lock 12,5 cm. Stengods. Pastellgrön.

KAFFEKANNA, 0,6 liter, 1956. Höjd med lock 15,5 cm. Stengods. Pastellgul.

KAFFEKANNA, 0,35 liter, 1956. Höjd med lock 12,5 cm. Stengods. Pastellgul.

KAFFEKANNA, 0,35 liter, 1956. Höjd med lock 12,5 cm. Stengods. Pastellblå.

KÄND FRÅN TV

Samtidigt som kaffekannan, 1954, ritade Jupp Ernst också en tekanna, *Haushaltsteekanne*, som blivit världskänd genom datoranimerade filmer och tv-serier som *Toy Story* och *Simpsons*. Allt beror på att forskaren Martin Newell 1975 använde sin egen Melittakanna för att göra en av de första 3D-animationerna i datormiljö. Efter det har tekannan blivit ett standardobjekt i animeringsprogram. I den digitala världen är den känd som *Utah Teapot* eftersom Martin Newell arbetade på universitetet där.

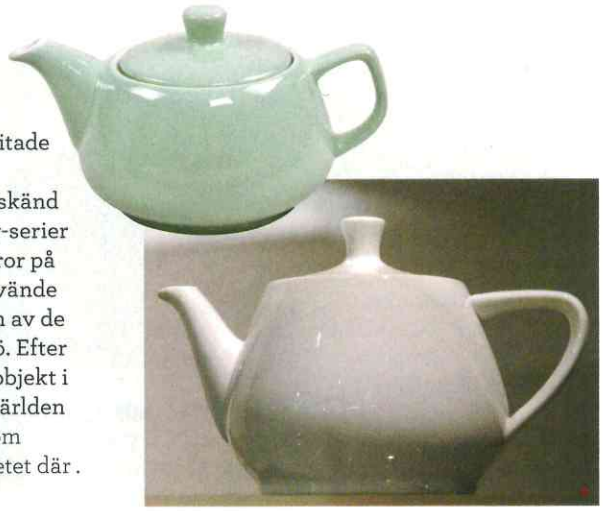

FILTERHÅLLARE I PASTELL

Filterhållare i pastellfärgat stengods är vanligast i storlekarna 101 och 102. De tillverkades först med elfenbensvit och sedan med pastellfärgad insida.

FILTERHÅLLARE 101, 1956. Höjd 7,5 cm. Stengods. Pastellrosa. 2

FILTERHÅLLARE 101, 1956. Höjd 7,5 cm. Stengods. Pastellgrön. 1

FILTERHÅLLARE 101, 1956. Höjd 7,5 cm. Stengods. Pastellgul. 1

FILTERHÅLLARE 101, 1956 7,5 cm. Stengods. Pastellblå.

FILTERHÅLLARE 102, 1956. Höjd 9,5 cm. Stengods. Pastellrosa. 2

FILTERHÅLLARE 102, 1956. Höjd 9,5 cm. Stengods. Pastellgrön. 1

FILTERHÅLLARE 102, 1956. Höjd 9,5 cm. Stengods. Pastellgul. 1

FILTERHÅLLARE 102, 1956. Höjd 9,5 cm. Stengods. Pastellgul. Vit insida. 1

FILTERHÅLLARE 1956. Höjd 9,5 Stengods. Pastellbl

FILTERHÅLLARE 123, 1964–1969. Höjd 11,5 cm. Pastellrosa. Pastellgrön. Pastellgul. Pastellblå. 2

FILTERHÅLLARE 100, 1956–. Höjd 6,5 cm. Stengods. Pastellrosa. Pastellgrön. Pastellgul. Pastellblå. 2

FILTERHÅLLARE 103, 1955–1959. Höjd 13 cm. Stengods. Pastellrosa. Pastellgrön. Pastellgul. Pastellblå. 2

PAPPERSFILTERSTÄLL, troligen 50-tal. Höjd 9 cm. Stengods. Pastellgult. 1

GRÄDDKANNOR & SOCKERSKÅLAR I PASTELL

GRÄDDKANNA, 1956. Höjd 6,5 cm. Stengods. Pastellrosa. 2

GRÄDDKANNA, 1956. Höjd 6,5 cm. Stengods. Pastellgrön. 1

GRÄDDKANNA, 1956. Höjd 6,5 cm. Stengods. Pastellgul. 1

GRÄDDKANNA, 1956. Höjd 6,5 cm. Stengods. Pastellblå. 1

SOCKERSKÅL, 1956. Höjd 8 cm inkl lock. Stengods. Pastellrosa. 2

SOCKERSKÅL, 1956. Höjd 8 cm inkl lock. Stengods. Pastellgrön. 1

SOCKERSKÅL, 1956. Höjd 8 cm inkl lock. Stengods. Pastellgul. 1

SOCKERSKÅL, 1956. Höjd 8 cm inkl lock. Stengods. Pastellblå. 1

SERVIS & DOCKSERVIS

1956 kompletterade Melitta kannor och filterhållare med en servis, Minden, som innehöll matchande koppar, fat, assietter, gräddkannor och sockerskålar. Några år senare kom en dockservis i samma färger, komplett med pappersfilter i dockformat.

Koppar, fat och assietter ur servis *Minden*, ritad av F Burmeister, 1956.

DOCKSERVIS, ca 1959. 20 delar. 4
DOCKKAFFEKANNA, höjd 9,5 cm. Pastellgul. 1

KAFFEKANNOR ÖVRIGA FÄRGER

KAFFEKANNA, 1954. Stengods. Elfenbensvit.
1,4 liter, höjd med lock 18,5 cm. 2
0,9 liter, höjd med lock 17 cm. 1
0,6 liter,höjd med lock 15,5 cm. 1
0,35 liter, höjd med lock 12,5 cm. 1

KAFFEKANNA, 1954. Stengods. Gul.
1,4 liter, höjd med lock 18,5 cm. 2
0,9 liter, höjd med lock 17 cm. 1
0,6 liter,höjd med lock 15,5 cm. 1
0,35 liter, höjd med lock 12,5 cm. 1

KAFFEKANNA, 1954. Stengods. Blå.
1,4 liter, höjd med lock 18,5 cm. 2
0,9 liter, höjd med lock 17 cm. 1
0,6 liter,höjd med lock 15,5 cm. 1
0,35 liter, höjd med lock 12,5 cm. 1

KAFFEKANNA, 1966–1969. Stengods. Safirblå.
1,4 liter, höjd med lock 18,5 cm. 2
0,9 liter, höjd med lock 17 cm. 1
0,6 liter,höjd med lock 15,5 cm. 1
0,35 liter, höjd med lock 12,5 cm. 1

KAFFEKANNA, 1954. Stengods. Grön.
1,4 liter, höjd med lock 18,5 cm. 2
0,9 liter, höjd med lock 17 cm. 1
0,6 liter,höjd med lock 15,5 cm. 1
0,35 liter, höjd med lock 12,5 cm. 1

KAFFEKANNA, 1954–1959. Stengoc
1,4 liter, höjd med lock 18,5 cm. 2
0,9 liter, höjd med lock 17 cm. 1
0,6 liter,höjd med lock 15,5 cm. 1
0,35 liter, höjd med lock 12,5 cm. 1

Skyltningsförslag
från 50-talet.

KAFFEKANNA, 1954. Stengods.
Mörkare blå.
1,4 liter, höjd med lock 18,5 cm. 2
0,9 liter, höjd med lock 17 cm. 1
0,6 liter,höjd med lock 15,5 cm. 1
0,35 liter, höjd med lock 12,5 cm. 1

FILTERHÅLLARE ÖVRIGA FÄRGER

Filterhållarna i elfenbensvitt, brunt, gult, grönt och blått fanns i alla storlekar. Här visar vi bara exempel.

FILTERHÅLLARE, 101,1954.
Stengods. Elfenbensvit.

FILTERHÅLLARE 101, 1954.
Höjd 7,5 cm. Stengods. Brun.

FILTERHÅLLARE 102, 1954.
Höjd 9,5 cm. Stengods, Grön.

FILTERHÅLLARE 102, 1954. Höjd 9,5 cm. Stengods. Mörkare blå.

FILTERHÅLLARE 102, 1954.
Höjd 9,5 cm. Stengods. Gul.

FILTERHÅLLARE 102, 1954.
Höjd 9,5 cm. Stengods. Blå.

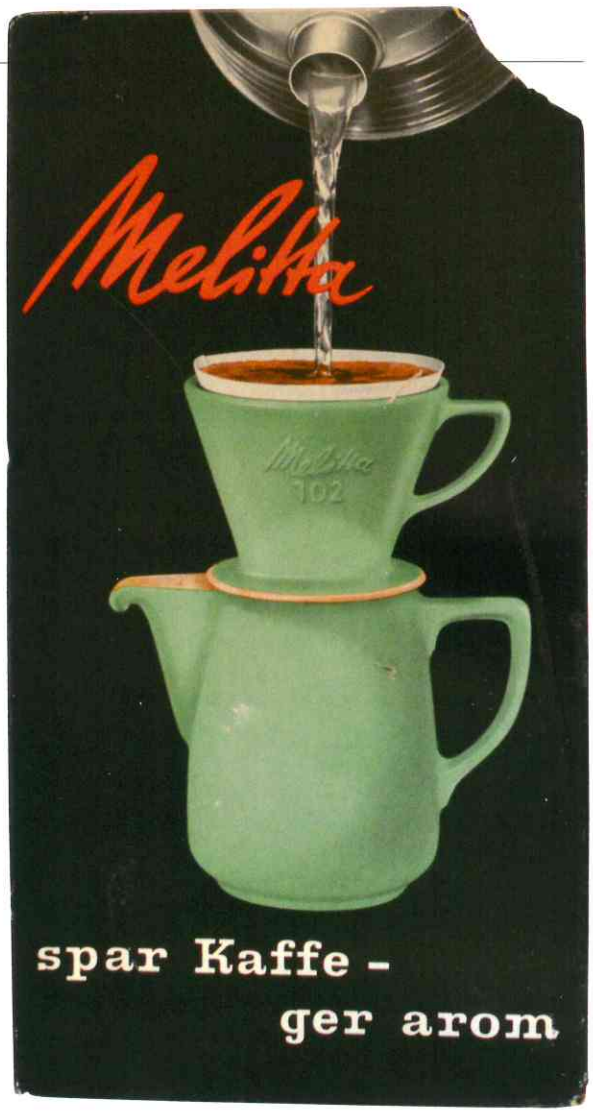

Skylt från 50-talet.

Filka, det vill säga ett set med filterhållare + kanna, i grönt med pappersfilter, plastmått och originalförpackning. 50-tal.

FLER FILTERHÅLLARE

På 30-talet fick Melittas filterhållare sin nuvarande form, en tratt med räfflor på insidan. Snabbfilter kallas typen.

Porslinsfilter med präglad logotyp lanserat efter 1954.

Porslinsfilter med tryckt logotyp lanserat på 50-talet eller eventuellt 60-talet.

Från 1936/37 till 1955 hade filterhållare i storlek 103, tänkt för storhushåll, en ytterhylsa av aluminium.

Efter andra världskriget var det svårt att få fram råvaror till porslinstillverkning. Då lanserades filterhållarna i aluminium. 1948 kom modell 102 och 1949 modell 101. De såldes först med svart metallhandtag och sedan med handtag i transparent plast. Aluminiumfiltren fanns i sortimentet till 1956.

FILTERSTORLEKAR
HELA LISTAN!

Storlekar från 30-talet
100 1–2 koppar.
101 2–4 koppar.
102 4–8 koppar.
103 8–15 koppar.

102 kallades Familienfilter, 103 Besuchsfilter (besöksfilter).

Komplettering 1964
123 6–10 koppar.

1964 kom storlek 123 med två hål i stället för de tidigare filtrens tre. 123 fanns i plast, vitt porslin och stengods. 1972 försvann det ur sortimentet.

Nytt system 1965
1965 lanserades 1x-filterna. De kunde ta upp allt vatten på en gång, man behövde inte längre hälla på vatten i två omgångar.
1x2 2 koppar.
1x4 4 koppar.
1x6 6 koppar.

Reklam från 50-talet.

NÅGRA ANDRA 50- OCH 60-TALSSERVISER FRÅN MELITTA

STOCKHOLM, 1961–1977, ritad av Liselotte Kantner. Fanns i allt från violett till rutigt och "Schwedischgrün", en mörkgrön nyans.

KOPENHAGEN, 1966–1985, ritad av Liselotte Kantner. Fanns i alla tänkbara och otänkbara färgkombinationer och mönster.

OSLO, 1964–1972, ritad av Liselotte Kantner. Flera olika dekorer. Bland annat sådana som påminner om *Koka Blå* och *Bers*

ASCONA, 1959–1968, ritad av Jupp Ernst. Fanns i rosa, mimosagult, turkosblått och mintgrönt.